

PANORAMA

dat er aan boter per jaar zoo'n / 50 000 wordt besteed; aan melk in normale tijden niet minder.

Wat er in zoo'n inrichting dan ook dagelijks gebakken wordt, is enorm. Er zijn acht dubbele uitrekovens; op vier ervan kunnen zoo ongeveer 1000 brooden in één uur worden afgebakken. Deze ovens, van zeer moderne constructie, worden niet in de werk-

enz. In den vloer vóór de ovens zijn rails, en den ovenist ziet men gemakkelijk en licht een groote ijzeren plaat, den ovenvloer, die op pooten en wielen rust, naar voren halen en over de rails naar buiten schuiven; het zijn als enorme trekladen, deze ovenvloeren; in elk dezer ovens zijn e. twee van zulke uitschuifbare vloeren boven elkaar. Het voordeel van zulke uitrekovens is groot. Men

vloer, welke dus hooger dan de mond van de oven ligt; hier door blijft de wasem binnen in de ruimte, en het is door dien wasem dat deze broodsoort haar glans verkrijgt.

Aardig om te zien was ook een beschuitsnijmachine. In snel tempo werpt een man de beschuitbollen hierin, en in tweeën gesneden spuiten ze eruit, de bovenkorsten in de eene, de onderkorsten in een anderen bak. Men herinnert zich, dat de bovenkorsten der beschuiten vroeger bol, de onderkorsten plat waren, en ge herinnert u eveneens waarschijnlijk, dat elk mensch een razenden hekel aan die bolle bovenkorsten had. Welnu, tegenwoordig ziet men die bolle bovenkorsten niet meer; ze werden zóó door het hooge uitrijzen, en dat hooge rijzen werd aan die ongezeglijke beschuiten daarom belet door er kleine platte dekselfjes op te leggen; wie niet hooren wil, moet voelen, zult ge zeggen. In elk geval behoeven wij bij de heerlijke platte korsten die bolle dingen niet meer, gelijk voorheen, voor zoete koek op te eten, (bij wijze van spreken).

Men toonde ons ook een rijskast: een kast, waarin men het kleine brood tot rijzen dwingt; op ijzeren armen stelt men étages van platen vol brood daarin op; op den grond der kast staat een ijzeren bak vol water; dit wordt op stoom gebracht.

En ik zou het brood wel eens willen zien, hoe halsturig ook, dat zijn onwilligheid daarvoor niet op zou geven en niet rijzen zou gelijk verlangd wordt.

Een vertek waar menschen krakelingen, gevulde koeken en anderszins stonden te maken van malsch boterdeeg, werd maar ik vernam, de „koude bakkerij" genoemd, en dat wel vanwege de lagere temperatuur, die daar heerscht. Deze temperatuur is noodig, daar het gevoelige, fijne deeg bij meerder warmte smelten zou, althans te zacht worden om, gelijk we het nu zagen, door d. vaardige handen der werklieden tot allerlei vormen te worden geprest.

Na de koude bakkerij bezichtigden we het broodmagazijn, waar de gare brooden ter aflevering op hekken gereed liggen. Een breede gang, van de straat komend, ligt langs dit magazijn; in deze gang rijden de wagens binnen, en halen het te bezorgen brood aan de loketten af. Dan rijden zij verder de gang uit, en ombuigend, door een andere open gang naar de straat terug. Achter in deze gang is ook de melkkamer, vroeger reeds genoemd; gemakkelijk te bereiken van de straat. Onder het broodmagazijn eindelijk vindt men een kelder voor het pakmateriaal.

Ziezo, nu had ik alles gezien. Welk een omvangrijk bedrijf. Ik had vóór mijn bezoek niet geloofd, zulk een op end' op model, zaak aan te treffen. Het is steeds prettig een goed-georganiseerde inrichting, een mooi bedrijf, een belangwekkende nijverheid te gaan zien, maar... ja, waar het zulk een nobele zaak als die van het brood aangaat, van het brood, dien onmisbaren factor in de voeding der mensheid, ja, de grondslag daarvan, daar stemt ons de kranigheid van het bedrijf, de zorgelijkheid en keurigheid dubbel genoeglijk. En we herdachten het oude versje op dit nobele voedsel:

Maar so lang als den mensche leeft,
Het voedsel hij van nooden heeft;
En veel dingen men missen kan,
Maar 't brood daar moet men leven van.
Daeromme, lof en eere geeft
Die alles voedt wat datt er leeft.

CITTADINO.

Gedeelte werkplaats met 8 van de 16 ovens. Deze ovens kunnen 24.000 brooden per etmaal bakken.

plaats, dat is aan de voorzijde gestookt, doch aan de achterzijde, waar de stokersplaatsen zijn; men bemerkt zoodoende in de werkplaats zelf niets van het toch altijd stof en vuil gevend steenkolen-en-vuur bedrijf. Boven op de ovens, dus op een verdieping hooger, zijn reusachtige watertanks aangebracht, zoodat er steeds groote voorraad van heet water aanwezig is, voor de douches,

behoeft de brooden niet meer, als vroeger, naar binnen te steken op z. g. „schieters"; de ovenist haalt zijn lade uit, zet er de brooden bij honderden op, en duwt de gevulde lade weer naar binnen.

We zagen ook een Weener oven, d. i. er een, waarin het Weener brood gebakken wordt, een baksel, dat zoodaags ge weet, uitmunt door zijn glanzende korst. Deze oven heeft een schuin oplopenden

tige naam, noch de poolvos, noch haar mooie, glimlachende lippen maakten den minsten indruk op hem. Ethel had het vernederende gevoel, dat haar bezoek hem doodelijk verveelde.

„Mijnheer Allan is in de tunnel, juffrouw Lloyd?" zei hij koel. Zijn blik en de brutaliteit waarmee hij loog, vertoonden Ethel en onmiddellijk legde zij haar beminnelijk masker af en werd bleek van boosheid.

„U is een leugenaar!" antwoordde zij met een minachtend lachje. „Men heeft mij zoo juist gezegd, dat hij hier is."

Strom verroerde zich niet. „Ik kan u niet dwingen, mij te gelooven, adieu!" antwoordde hij. Dat was alles.

Zoo iets had Ethel Lloyd nog nooit ondervonden. Bevend en bleek van woede zei zij: „U zult nog aan mij denken, mijnheer! Vóór vandaag heeft nog niemand het gewaagd mij zoo onbeschaamd te behandelen! Eens zal ik, Ethel Lloyd, u de deur wijzen! Verstaat gij!"

„Dan zal ik minder woorden vuil maken dan u, juffrouw Lloyd," antwoordde Strom koel.

Ethel keek in zijn koude oogen en zijn onbewegelijk gezicht. Zij had lust, hem ronduit te zeggen dat hij geen gentleman was, maar zij beheerschte zich en zweeg. Zij wierp hem haar meest minachtenden blik toe (en wat voor een blik, lieve hemel) en ging.

En terwijl zij met tranen van woede in haar oogen de trappen afgang, dacht zij bij zich zelf: „Ook hij is gek geworden, die ijsklomp! De tunnel maakt hen allen gek, Hobby, Allan, — zij behoeven er slechts een paar jaar bij te zijn."

Ethel weende nog van boosheid en teleurstelling toen zij in haar auto naar New-York terugreed. Zij had zich voorgenomen, dezen Strom, achter wien Allan zich verschool, door innemende manieren en lieve woorden voor zich te winnen, maar zijn onbeschaamd koude blik, had onmiddellijk al haar overleg weggevaagd. Zij weende van woede over haar slechte tactiek. „Nu, dit kereltje zal aan Ethel Lloyd denken!" zei zij wraakzuchtig en lachte toornig! „Ik zal de heele tunnel koopen, alleen om dezen knaap er uit te kunnen smijten. Just wait a little!"

Aan tafel zat zij dien avond bleek en zwijgend tegenover haar vader. „Geef mijnheer Lloyd de sauskom aan!" beval zij den bediende kortaf. „Zie je dan niets?"

En de bediende, die Ethel's luimen zeer goed kende, volgde haar bevel op en waagde het niet een spier te vertrekken.

De oude Lloyd blikte schuw in de koude, gebiedende oogen van zijn mooie dochter.

Ethel liet zich door geen hindernissen afschrikken. Zij had haar hart op Allan gezet, zij had zich voorgenomen hem te spreken en zweer dit te zullen doen, kostte wat het wilde. Voor geen geld

ter wereld zou zij zich echter nog eens tot Strom hebben willen wenden. Zij verafschuwde hem! En zij was overtuigd, ook zonder dezen Strom, die geen gentleman was, haar doel te bereiken.

De volgende avond was de oude Lloyd, hoe onaangenaam hij het ook vond, verplicht alleen te eten, Ethel liet zich verontschuldigen. Zij ging iederen middag om vier uur naar Mac City en kwam om half elf met den avondtrein terug. Van zes tot negen uur echter wachtte zij in een huurauto, dien zij van New-York naar Mac City had laten komen, op tien pas afstand van den hoofdingang van het bureaugebouw. In haar pels gehuld zat zij rillend van koude in den auto, opgewonden door het avontuurlijke en toch vernederd door de rol, die zij speelde en gluurdte door de bevroren ruiten, waarin zij van tijd tot tijd met haar warmen adem kijkgaten moest blazen. Ondanks een paar booglampen, die fellichte gaten boorden in de duisternis, was het buiten stikdonker en zag men slechts den matten weerschijn van het dichte net van rails. Telkens als er iets bewoog of iemand naderde, verscherpte Ethel haar blik en klopte haar hart sneller.

Den derden avond zag zij Allan voor het eerst. Hij liep met een heer dwars over de sporen en zij herkende hem onmiddellijk aan zijn gang. Maar de heer, die hem begeleidde, was Strom. Ethel verwenschte hem! De twee gingen vlak langs den auto en Strom wendde zijn blik naar het glinsterende, bevroren raampje. Ethel verbeelde zich, dat hij geraden had, wie in den wagen zat en vreesde reeds, dat hij Allan op den auto opmerkzaam zou maken. Maar Strom liep door, zonder een woord tot Allan te zeggen.

Een paar dagen later kwam Allan al om zeven uur uit de tunnel terug. Hij sprong van een langzaam rijdenden trein en stapte zonder haast over de rails. Steeds dichterbij kwam hij, stil en nadenkend vervolgde hij zijn weg. Juist toen hij een voet op de stoep naar den ingang zette, deed Ethel het portier van den auto open en riep zijn naam.

Allan bleef een oogenblik staan en keek om, maakte daarna aanstalten, de stoep verder op te gaan.

„Allan!" riep Ethel nog eens en kwam snel naderbij. Allan wendde zich tot haar en keek met een onderzoekenden blik onder haar voile.

Hij droeg een wijde, bruine jas, een doek om den hals en hooge laarzen, die dik onder het vuil zaten. Zijn gezicht was mager en hard. Een poosje keken zij elkaar zwijgend aan.

„Ethel Lloyd?" vroeg Allan langzaam met een diepe, onverschillige stem.

Ethel werd verlegen. Zij had slechts een vage herinnering aan Allan's stem bewaard, maar nu herkende zij die weer. Zij aarzelde om haar voile op te slaan, daar zij voelde, dat zij bloosde.